

# **Sant Bonós i sant Maximià, màrtirs antioquens del segle IV convertits en blanencs el segle XVII**

ÀNGEL RODRÍGUEZ VILAGRAN  
Doctor en Periodisme i Ciències de la Comunicació

*Quaderns de la Selva*, 28 (2016)  
131-141



O pàtria mia! Il·lustríssima eres, cèlebre és ton nom, pués tens fills tant il·lustres. No eres gran en ton àmbit y circuit, però eres màxima en la excelència, pués eres mare de dos varons tant il·lustres en santidad y valentia christiana.

(Joan Gaspar Roig i Jalpí, *Sermó dels Il·lustríssims màrtirs y patrons de la antiga Vila de Blanes*, 1664, p. 22).

La història documental de sant Bonós (dit també “Bonosi”) i sant Maximià comença l’1 de juliol de 1663 quan Blanes decideix fer-los un vot (promesa, pre-gària) i inaugurar a l’església parroquial un altar lateral per a la seva veneració. El 21 d’agost, el dia que el calendari celebra la festa dels “santets”, com es coneixen simpàticament en aquesta vila, es convertí també en festa de precepte. El decret fou aprovat per l’aleshores bisbe de Girona, Josep Fageda. Més tard, el 12 de desembre de 1666, el bisbe Josep de Ninot concedí la llicència perquè fossin venerats com a copatrons, títol que ratificà la Sagrada Congregació de Ritus del Vaticà el 10 de març de 1668. Compartien el patronatge amb santa Anna, patrona principal, que des del 1470 té una capella en el que fou l’antic convent de Blanes, avui en mans privades.

## El Sermó de Roig i Jalpí

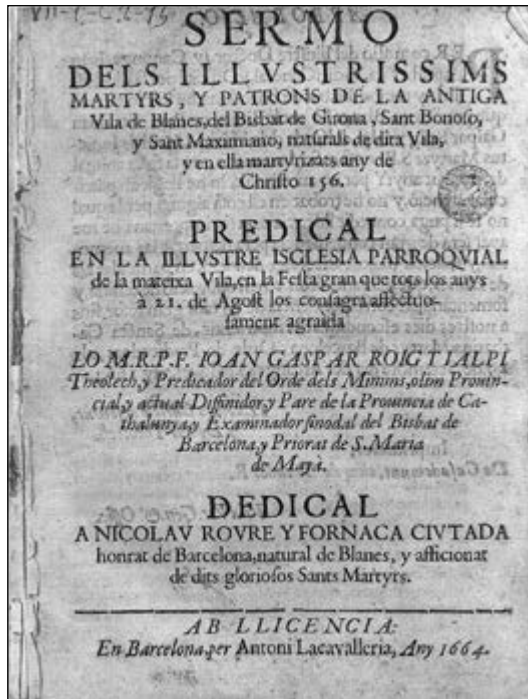
En la festa dels sants del 21 d’agost d’aquell 1663, l’historiador fra Joan Gaspar Roig i Jalpí (Blanes 1624 - Manresa 1691), de l’orde dels Mínims, va pronunciar el primer sermó. El segon el predicà l’any següent, el 21 d’agost de 1664, a l’església parroquial, i es publicà mesos després sota el títol de *Sermó dels il·lustríssims màrtirs, y patrons de la antiga vila de Blanes, del Bisbat de Girona, Sant Bonoso y Sant Maximiano, naturals de dita vila, y en ella martyritzats any de Christo 156*.<sup>1</sup> Ell mateix reconeix que ha investigat durant sis anys sobre la pàtria blanca dels sants; no ha d’estranyar, doncs, que fos un dels principals impulsors del vot. En llenguatge d’avui, diríem que va ser un *influencer*. En la prèdica exposa que la vida del cristià és una “vall de llàgrimes” i per aquest motiu convida a viure amb alegria l’anomenat “segon naixement dels màrtirs”, és a dir, el dia que van ser martiritzats:

Vuy, pués, blandenses meus, és lo dia de nostres alegries y de nostres goigs més alegres, pués en ell se representa ab ostentació bissarra en nostra Iglésia la memòria dels il·lustríssims màrtirs Bonoso y Maximiano, fills de esta il·lustre vila, no sols perquè en ella nasqueren per a lo cel morint en testimoni de la lley evangèlica, sinó també perquè en ella nasqueren de les entranyes de sa mare per a llustre y ornato de la Iglésia. O com me alegro! No puch encarir mon contento, no sé com ponderar ma alegria, faltant-me paraules per exprimir mon cor.<sup>2</sup>

1 Joan G. Roig i Jalpí. *Sermó dels il·lustríssims màrtirs...* Barcelona: Antoni Lacavalleria, 1664. N’hi ha un exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

2 Roig, *Sermó...*, p. 2





Portada del sermó que va pronunciar Roig i Jalpí l'any 1664 i que es pot consultar a la Biblioteca Nacional de Catalunya de Barcelona.

Roig i Jalpí ens presenta Bonós i Maximià com dos germans que van mostrar la seva valentia en no deixar de predicar l'Evangeli durant la persecució contra els cristians decretada per l'emperador Antoní Pius. Arriba a quantificar fins i tot el nombre de blanecs que foren batejats per ells: 153. També ens diu que Bonós era capellà, que va ser degollat i que, juntament amb Maximià i altres, va ser cremat vora del mar. En quantifica 168 en total i n'esmenta el nom de dos, Esteve i Màxim. Assegura que obté algunes d'aquestes dades d'un santoral antic del monestir de Santo Domingo de Silos i d'un Martirologi del monestir d'Elines (Santander). Reconeix, però, que no s'han trobat les actes del martiri [es refereix a les de Blanes] que antigament es llegien a l'església. En el sermó es pregunta pel motiu d'aquesta lamentable pèrdua i troba la resposta en l'aspecte sobrenatural:

No sé si diga que fonch cuidado de la divina providència per a assegurar que [h]y [h]agués més màrtirs en la Iglésia. Per a què [h]y hagués més màrtirs en la Iglésia? Dich que sí, perquè foren tant alentats en lo patir y tant senyalats en los triumphos, que a saber-se per menut tot lo que ells patiren, o los creuria nostre judici, consultant

ab la flaqueza humana, de naturaleza divina, o des de luego desmayaria nostre valor temerós de no poder-los imitar.<sup>3</sup>

La part final del sermó és una defensa de la pàtria blanenca dels santets. Ho argumenta perquè així és mencionat en el *Cronicó de Dextre*<sup>4</sup> i, en el supòsit que no fos així, l'historiador utilitza el significat teològic de “mort” com a “nou naixement”:

[...] [P]ués en Blanes nasqueren de la mort que per Christo patiren, luego és Blanes la dichoza pàtria de S. Bonoso y de S. Maximiano, encara que de primera nativitat fossen fills d'altre ciutat. Y quant sols açò fóra, per esta sola rahó deu Blanes ab especial culto y ab afectuosa devoció celebrar sos triumphos y solemnizar ses victòries.<sup>5</sup>

Al llarg de la prèdica no estalvia adjectius per als sants: “pasmos de la christiana valentia”, “triomfadors dels tormentos”, “màrtirs il·lustríssims de Christo” o “màxims en les grandezas”, en són alguns exemples. El sermó serveix també per fer una oda a Blanes “ciutat principalíssima en la Espanya Tarraconense, antigament anomenada *Blanda*”.

## Els santets en les altres obres de Roig i Jalpí

Totes les obres que va escriure Roig i Jalpí s'han de llegir amb molta cautela, ja que moltes eren falsificacions, que ell atribuïa a altres persones.<sup>6</sup> Després de l'esmentat *Sermó*, les referències que va fer dels santets com a blanencs les trobem com a mínim en tres publicacions més.

La primera és escrita cinc anys després, el 1669, el *Cronicó de Liberat*, que assignà a un monjo benedictí gironí del segle VI. La segona, la va publicar entre el 1673 i el 1675, el *Libre dels faeits d'armes de Catalunya*, que adjudicà a qui fou rector de Blanes entre els anys 1410 i el 1444 Bernat Boades. En cap d'aquestes no aporta res de nou.

Les novetats les trobem en la tercera obra, *Resumen historial de las grandezas de la ciudad de Gerona y cosas memorables*, publicada al 1678.<sup>7</sup> Ens informa que quan l'any 1663 es va inaugurar a la parròquia l'altar lateral dedicat als sants, el dilluns i divendres es podia guanyar una indulgència plenària aplicada als difunts. La missa se celebrava al mateix altar de sant Bonós i sant Maximià. D'altra banda, el dia de la festa, el 21 d'agost, hom podia guanyar des del dia abans fins a l'endemà una altra indulgència, en aquest cas per les persones vives i per a un mateix. En ambdues, afirma Roig, hi assistien molts vilatans de Blanes així com devots vinguts de fora.

3 Roig, *Sermó...*, p. 14

4 Un “cronicó” és una obra de relats històrics ordenats cronològicament.

5 Roig, *Sermó...*, p. 24

6 Cf. Bernat Boades, *Libre de Feys d'armes de Catalunya*. Vol. IV. Pròleg de Miquel Coll i Alentorn. Barcelona: Editorial Barcino, 1948.

7 Joan G. Roig i Jalpí, *Resumen historial de las grandezas y antiguedades de la ciudad de Gerona, y cosas memorables*. Barcelona: Jacint Andreu, 1678.



També ens diu que els sants provenien d'una família noble de Blanes. Després parla de les actes martirials, que es van perdre però que van ser consultades abans per alguns autors de martirologis, com ara Beda o Adó, que testimoniaven, segons Roig, sobre la pàtria blanenca dels santets; res més lluny de la realitat perquè cap dels dos no ho afirma. Llegim, per exemple en el *Martirologi d'Adó*, escrit entre els anys 855 i 860: “En el mateix dia [21 agost], festivitat dels sants màrtirs Bonosi i Maximia, dels quals consten les gestes.”<sup>8</sup> No hi ha cap més dada. Roig i Jalpí, però, no té manies a relatar el que aquestes actes, suposadament, afirmen:

[P]adecieron gravísimos tormentos de açotes, uñas de hierro con que rasgaron sus carnes, láminas ardientes con que las abrazaban, equíleo con que les estiraron los miembros, y desconjuntaron los huesos, y fuego con que vivos les quemaron... [...] [S]us sagradas cenizas y huesos fueron después por los christianos blandenses y por algunos sacerdotes recogidos y recondidos honoríficamente en un lugar muy decente...<sup>9</sup>

Com veurem més tard, les úniques actes martirials de Bonós i Maximia són les que fan referència al martiri que van patir a Antioquia (actual Turquia).

Roig i Jalpí també adverteix que aquests sants no tenen res a veure amb els del mateix nom que es veneren a Arjona (diòcesi de Jaén) o a Mequinensa (diòcesi de Lleida, des de 1956 diòcesi de Saragossa).

## El *Cronicó de Dextre*

Tal com s'ha vist, l'historiador blanenc justifica en el *Sermó* la pàtria blanenca dels santets per haver-ho llegit en el *Cronicó de Dextre*; de fet, és de les primeres mencions documentals que converteixen l'any 156 a sant Bonós i sant Maximia en blanencs. Escriu Dextre:

[Any 156] En aquesta població [Blanes] foren martiritzats, en temps de l'emperador Antoní, els sants Bonós i Maximia, la memòria dels quals es conserva amb joia en el Martirologi del dia 21 d'agost i les actes dels quals, segons afirma Adó, encara existeixen. De manera semblant Usuard diu “el mateix dia [21 d'agost] se celebra la festa de sant Bonós i Maximia, les actes dels quals es conserven”. Equilí, en el Llibre II, cap. 138, n° 218, assegura: “Bonós i Maximia van sofrir el martiri el XII de les kalendes de setembre”. A més, Galesi explica que Beda també en fa memòria i afegeix que aquest dia “les actes es llegeixen per enfortir la fe”. En el Martirologi Romà no es diu res de les actes, puix, com afirma Baronio “aquestes malauradament es perderen i mai no han estat localitzades”. Confiem, però, que algun dia puguin ser recuperades.<sup>10</sup>

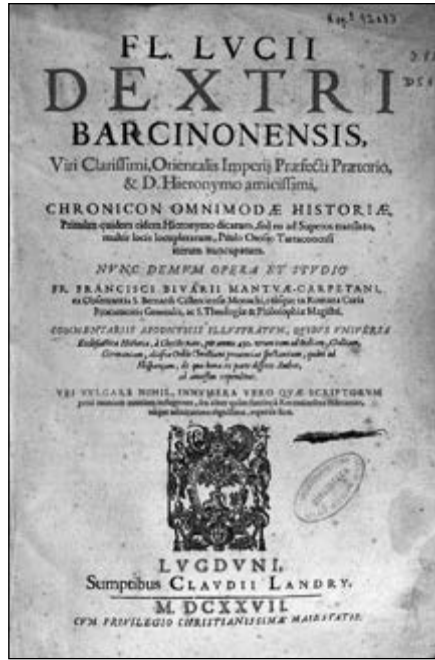
Un cop consultats els martirologis que cita Dextre, ens adonem que tampoc cap d'aquests no esmenta Blanes ni cap altra ciutat. La pàtria blanenca de Bonós i Maximia és una “imaginació” del propi Dextre. El *Martirologi Romà*, l'oficial de

8 Actes.

9 Roig, *Resumen historial...*, p. 491.

10 Fl. Luci Dexter. *Cronicon Omnimoda Historiae*. Lió: Claude Landry, 1627. El fragment traduït del llatí al català d'aquest article ha estat obra de Mn. Josep Ramíer i Carles.





Portada de la segona edició del *Cronicó de Dextre*, l'any 1627.

l'Església catòlica, promulgat 1584 i publicat el 1586, incorpora com a novetat que les actes han estat destruïdes “ja que no les hem pogut trobar enlloc”, però tampoc menciona cap ciutat natal dels santets.<sup>11</sup>

Però qui era Dextre? Numi Emilià Dextre és considerat un dels personatges més importants de la història antiga de la ciutat de Barcelona; fill de Pacià, el qui fou bisbe de Barcelona la segona meitat del segle IV.<sup>12</sup> Fou senador, prefecte del pretori i cònsol de l'imperi romà d'Orient en temps de l'emperador Teodosi, pels volts del 387. El seu amic sant Jeroni (349-420) li dedicà el seu *De uiris illustribus*, on afirma que va deixar escrita una *Omnimoda historia*. Desgraciadament aquesta obra de Dextre es va perdre.<sup>13</sup> Ara bé, cap al 1594 el jesuïta Jerónimo Román de la Higuera (1563-1611) va escriure un cronicó i l'hi va atribuir. S'edità per primer cop el 1619 i portà el mateix nom. Popularment va ser conegut com el *Cronicó de Dextre*. Quan el redacta utilitza dades de martirologis antics, n'hi afegeix de noves i en falseja d'altres. Resulta, doncs, el “pare” de Roig i Jalpí en aquests assumptes.

11 *Martyrologium Romanum*. Roma: Ex Typographia Dominici Basae, 1586, p. 375.

12 Cal recordar que el celibat va passar a ser obligatori per a l'Església llatina a partir de l'any 1139 gràcies al segon Concili del Laterà.

13 Per aprofundir en la persona de Dextre es recomana la lectura de Marc Mayer. «Numi Emilià Dextre, un col·laborador barceloní de l'emperador Teodosi», *Revista de Catalunya*, 64 (juny 1992), p. 41-50.

Román de la Higuera va ser molt criticat per historiadors com Nicolás Antonio i Gregori Maians<sup>14</sup> el 1742 o per José Godoy Alcántara el 1868.<sup>15</sup> Aquest últim el definia d'aquesta manera:<sup>16</sup>

Había en los jesuitas de Toledo un padre, Jerónimo Román de la Higuera, hombre de mediana instrucción, de natural complaciente, curioso de antigüedades, de opinión movediza al compás de sus impresiones, dado a intervenir en cuestiones de erudición con ánimo conciliador y que se ocupaba en ilustrar la geografía antigua, escribir vidas de santos poco conocidos e historias de viejas ciudades, cuyas oscuridades iluminaba y cuyas lagunas colmaba con conjeturas e inducciones pocas veces felices, que muy luego trocaba en verdades recibidas, acabando como Ulises, por creer sus propias ficciones.

## Blanencs o "turcs"? Les actes martirials

Si hem de ser fidels a les actes martirials, les úniques que es conserven de Bonós i Maximà –malgrat que el *Martirologi Romà* afirmés que s'havien destruït perquè no les havien trobat– són les que fan referència al martiri que aquests sants van patir l'any 363 a la ciutat d'Antioquia. Les recull l'obra *Las verdaderas actas de los Mártires* del monjo benedictí francès Thierry Ruinart (1657-1709), publicada en llatí el 1689 i després en castellà el 1776.<sup>17</sup> Segons aquest autor, són extretes d'un manuscrit fins aleshores desconegut de l'antiga abadia de Selva Major, prop de Bordeus.

Les actes expliquen que a l'època que foren arrestats governava l'emperador Julià "l'apòstata", conegut així perquè després de la pau de Constantí amb el cristianisme va voler que l'imperi retornés al culte pagà. Van ser pocs anys, del 361 al 363, però de seguida va ordenar que tots els soldats abraressin de nou el paganisme i que canviessin els estendards dels escuts, substituint el crismó (format per les lletres X i P, símbol del nom de Crist, les dues primeres lletres en grec) per l'àliga o altres insígnies que representessin divinitats paganes.

A Antioquia fou nomenat governador un comte que portava per nom el mateix que el de l'emperador, Julià. Va ser ell qui arrestà els santets –que aleshores eren soldats de la legió Herculiana, una de les de més reputació de l'exèrcit romà– per no haver renunciat al cristianisme. Durant els vint dies que van ser a la presó, van haver de patir diversos interrogatoris i martiris. Bonós fou assotat amb una plomada tres-centes vegades; i tots dos, patiren en el poltre i a dins d'una caldera plena d'aigua bullent. Els interrogatoris eren seguits públicament per molts veïns que quedaven sorpresos per l'actitud serena que mostraven aquells dos homes. A la presó els donaven per menjar panets gravats amb figures de déus pagans que eren

14 Nicolás Antonio. *Censura de historias fabulosas*. Valencia: Antonio Bordázar, 1742.

15 José Godoy. *Historia crítica de los falsos criticones*. Madrid: M. Rivadeneyra, 1868.

16 Godoy, *Historia crítica...*, p. 16.

17 Thierry Ruinart. *Las verdaderas actas de los mártires*. Vol III. Madrid: Joaquín Ibarra, 1776.





Imatges de sant Bonós i sant Maximà que es veneren a l'església parroquial de Santa Maria de Blanes.

retornats intactes. Es diu que quan els carcellers els van anar a buscar per al darrer interrogatori es van trobar la cel·la plena de torxes il·luminades impossibles d'apagar.

Finalment, van ser degollats públicament juntament amb altres soldats cristians. Entre les persones que ho presenciaven hi havia el prefecte Sal·lusti, que mostrà la seva desaprovació i adreçant-se a Bonós li suplicà que el tingués present en les pregàries. També hi era sant Meleci, aleshores bisbe d'Antioquia. Així mateix, durant el temps que van ser presoners, reberen la visita del príncep Hormisdes –germà de Sapor, rei de Pèrsia– que abraçà el cristianisme i demanà als sants que l'encomanessin.

Com s'han d'entendre aquestes actes? És molt probable que les comunitats cristianes conservessin les actes martirials dels seus sants, ja fossin escrites pels fidels que presenciaven el martiri o bé a través dels notaris del tribunal, en aquest darrer cas aconseguides després d'haver pagat una suma de diners. Moltes d'aquestes degueren perdre's durant el mandat de l'emperador Dioclecià (284-305) que ordenà la destrucció dels llibres sagrats i llocs de culte. També podien haver-se extraviat anys més tard amb la invasió dels bàrbars (segles IV-VI).

L'obra de Thierry Ruinart (traduïda al castellà) ens ofereix un interessant prefaci on apunta que en l'època dels bàrbars pogueren ser substituïdes per unes altres “però sense tenir el mateix caràcter de veritat, ni consegüentment la mateixa autoritat. D'aquestes, ens n'han quedat un gran nombre, que encara que no tinguin tota



la puresa i integritat de les primeres, i encara que visiblement s'observin moltes faltes, ja sigui pel que fa a les persones o per les dates que refereixen, no s'han de rebutjar". No deixa de banda aquelles "que encara que són vertaderes en el seu origen han estat corrompudes per mans ignorants o temeràries, afegint falsos miracles, o diàlegs entre els jutges i els màrtirs", i recomana separar "amb les llums de la crítica allò vertader del que és fals".

## El desdoblament de sants

L'any 1573 el papa Gregori XIII autoritzà a les esglésies de poder resar als seus sants locals encara que no figuessin als breviaris; però el 1631, a instàncies del pontífex Urbà VIII i a través de la Congregació de Ritus, es prohibeix que els bisbes declarin nous sants com a "propis". Ho recollia el decret *De sanctis episcopis locorum*. També es va prohibir imprimir qualsevol llibre que no fos revisat pel bisbe de la diòcesi o que s'escollís un sant que no hagués estat acceptat com a tal per l'Església. Quedaven exclosos d'aquesta legislació aquells que la mateixa Santa Seu ja tenia inscrits en el Catàleg dels Sants.

Deixant de banda els crònics i altres martirologis d'autors, si ens fixem estrictament en allò que és oficial, Bonós i Maximia existien realment com a sants en el *Martirologi Romà* de 1584. La "localització" que en fa Roig i Jalpí a través de les dades extreïtes del *Cronicó de Dextre*, posant-t'hi dades pròpies i rebatejant-los com a blanencs, es coneix en hagiografia com a "desdoblament de sants". No és el primer cas: Apolònia (Alexandria / Barcelona), Eulàlia (Mèrida / Barcelona), Narcís (Jerusalem / Girona), Ponç (Provença / Girona), Sever (Rabenna / Barcelona) o Sotera (Roma / Palamós).

A més, l'historiador els fa més antics per dotar-los de més importància i tradició; els vincula a un gloriós passat sagrat associat amb l'Imperi Romà, cosa que donava identitat i prestigi. Possiblement buscava uns sants més "propers" per als blanencs; dit d'una altra manera: era més fàcil que els santets fossin de Blanes que no pas l'àvia materna de Jesús (santa Anna).

Les relíquies dels santets es veneren per la festa major petita de Blanes cada 21 d'agost en l'ofici solemne a l'església de Santa Maria. Són uns fragments d'ossos que es guarden a l'interior d'una caixa de fusta amb incrustacions de marfil. Després de la missa, els fidels passen a besar la caixa. A aquest mateix temple, al presbiteri, hi ha les imatges dels sants, obra de l'artista Jaume Busquets de l'any 1960. D'altra banda, al carrer Ample tenen una fornícula des del 1953 on se celebra una ofrena floral el mateix dia de la festa.

Cal no oblidar la veneració que reben Bonós i Maximia a Arjona (Jaén), patrons d'aquesta ciutat des de 1628, 38 anys abans que a Blanes. També hi són venerats com a sants locals, però martiritzats l'any 308 i no al 156 com és el cas de Blanes. S'organitzen durant el mes d'agost unes majestoses festes que duren quinze dies.





Fornícula dels santets al carrer Ample de Blanes.

És de destacar que l'actual *Martirologi Romà*,<sup>18</sup> editat en la seva segona edició el 2004, no menciona els sants en la data del 21 d'agost; tot i així, figuren en l'anomenat "Catàleg de sants i santes" que indexa tots aquells sants aptes per a la seva veneració.

La conversió de Bonós i Maximà en blanencs neix, doncs, en una època (de la meitat del segle XVI al principi del XVIII) en què es publiquen vides de sants, cròniques, actes martirials, santorals, martirologis, es reivindiquen relíquies... Pensem en la necessitat que té la persona humana encara avui de buscar referents o líders a imitar: un cantant, un jugador de futbol, un artista o un científic. En una època lluny de noves tecnologies, els relats de vides de sants i les llegendes eren com els episodis de les sèries de televisió d'avui. Es propagaven pel boca-orella, no sols a les cases, en les reunions o àpats familiars, sinó també als mercats, fires, tabernes... Els mercaders, per exemple, en van ser uns grans transmissors. La comunicació no era tan ràpida com avui és Internet, però també resultava efectiva.

18 La primera edició del nou *Martirologi* va sortir el 29 de juny de 2001. Al cap de tres anys sortia la segona, en idèntica data, que actualitzava i enriquia l'anterior. La versió en castellà va sortir el 2007. Cf. *Martirologio Romano*, Coeditores Litúrgicos, 2007.

## Els goigs

Els goigs documentats més antics de Sant Bonós i Sant Maximà són de 1882 estampats a l'impremta Torras, de Sant Gervasi de Cassoles, avui barri de Barcelona. Amb tot, n'existeix una edició més antiga amb el mateix text però no hi consta la data ni la impremta.<sup>19</sup> També s'han editat les cobles de Josep Franquet a la impremta de Girona del mateix nom, que foren premiades en el Certamen Literari de Blanes el 1895, i els més recents goigs escrits per Pere Puig i Llena, impresos l'any 1995 a Blanes.

---

19 En posseïa una còpia l'excalcalde de Blanes i amant dels goigs Domènec Valls i Coll. Veg. "Els goigs a Blanes", *Blanda*, 2 (1999), p. 107-112.

